

ІНСТРУМЕНТИ ЕКСПОРТ-ПРОМОУШН ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ*

© 2017 ПУГАЧЕВСЬКА К. С.

УДК 339.564(477)

Пугачевська К. С.

Інструменти експорт-промоушн за умов глобалізації

Проведено компаративний аналіз темпів приросту експорту товарів і ВВП і розраховано коефіцієнт випередження темпів приросту експорту над ВВП у розрізі економічно розвинених країн, країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою, що дало змогу дійти висновку про зменшення значущості експорту як ключового двигуна зростання світової економіки протягом останніх років. Охарактеризовано правові засади діяльності СОТ у частині державної підтримки експорту. Визначено основні причини виникнення конфлікту інтересів між країнами з різним ступенем економічного розвитку у питаннях використання окремих протекціоністських бар'єрів. Визначено потенційні довгострокові наслідки зростання експортної орієнтованості в умовах відкритості національних економік. Досліджено заходи та інструменти експорт-промоушн країни на зарубіжних ринках. Обґрунтовано, що для України в умовах дестабілізації глобальних торговельних регуляторів ефективний експорт-промоушн є механізмом підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є визначення інструментів стимулювання експорту, які найбільшою мірою впливають на експортну орієнтованість окремих видів економічної діяльності.

Ключові слова: експорт, експорт-промоушн, глобальний торговельний регулятор, експортоорієнтованість, міжнародна конкурентоспроможність.

Табл.: 3. Бібл.: 16.

Пугачевська Катерина Сергіївна – кандидат економічних наук, старший викладач, кафедра міжнародних економічних відносин, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: kpugachevska@gmail.com

УДК 339.564(477)

UDC 339.564(477)

Пугачевская Е. С. Инструменты экспорт-промоушн в условиях глобализации

Проведен компаративный анализ темпов прироста экспорта товаров и ВВП, и рассчитан коэффициент опережения темпов прироста экспорта над ВВП в разрезе экономически развитых стран, развивающихся стран и стран с переходной экономикой, что позволило сделать вывод об уменьшении значимости экспорта как ключевого двигателя роста мировой экономики на протяжении последних лет. Охарактеризованы правовые основы деятельности ВТО в части государственной поддержки экспорта. Определены основные причины возникновения конфликта интересов между странами с разным уровнем экономического развития в вопросах использования отдельных протекционистских барьеров. Определены потенциальные долгосрочные последствия роста экспортной ориентированности в условиях открытости национальных экономик. Исследованы мероприятия и инструменты экспорт-промоушн страны на зарубежных рынках. Обосновано, что для Украины в условиях дестабилизации глобальных торговых регуляторов эффективный экспорт-промоушн является механизмом повышения конкурентоспособности национальной экономики. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении является определение инструментов стимулирования экспорта, которые в наибольшей степени влияют на экспортную ориентированность отдельных видов экономической деятельности.

Ключевые слова: экспорт, экспорт-промоушн, глобальный торговый регулятор, экспортоориентированность, международная конкурентоспособность.

Табл.: 3. Библ.: 16.

Пугачевская Екатерина Сергеевна – кандидат экономических наук, старший преподаватель, кафедра международных экономических отношений, Киевский национальный торгово-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)

E-mail: kpugachevska@gmail.com

Pugachevska K. S.

Tools for Export Promotion in the Context of Globalization

A comparative analysis of the rate of growth in exports of goods and GDP is carried out, and goods exports to GDP ratio in the context of the developed countries, developing countries, and countries with the transition economy is calculated. This allows to make a conclusion about a decrease in importance of exports as a key engine of the world economic growth during the past years. The legal basis of the WTO's activities in terms of state support for exports is described. The main reasons for the emergence of a conflict of interests between countries with different levels of economic development concerning the use of individual protectionist barriers are revealed. Potential long-term consequences of the growth of export orientation under conditions of openness of national economies are identified. The measures and tools of the country's export promotion in foreign markets are studied. It is grounded that under conditions of destabilization of global trade regulators, effective export promotion is a mechanism for increasing the competitiveness of the national economy of Ukraine. Prospects for further research in this area are the determination of instruments to stimulate exports, which have the greatest impact on the export orientation of certain economic activities.

Keywords: export, export promotion, global trade regulator, export orientation, international competitiveness.

Tbl.: 3. Bibl.: 16.

Pugachevska Kateryna S. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Lecturer, Department of International Economic Relations, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: kpugachevska@gmail.com

* Роботу виконано в межах НДР «Експорт-промоушн України в умовах дестабілізації глобальних торговельних регуляторів» (номер державної реєстрації 0117U007173)

Вступ. За умов глобалізації зростає залежність економік переважної більшості країн світу від структурних змін світової економіки у цілому та міжнародної торгівлі зокрема. Країни, які беруть участь у міжнародній торгівлі, використовують інструменти та принципи лібералізму та протекціонізму у зовнішньоторговельній сфері залежно від векторів міжнародної економічної політики. Дослідження практики використання торговельних бар'єрів свідчить про поступовий перехід національних торговельних режимів від жорсткого протекціонізму до зростаючої відкритості національних економік. Водночас тенденції, що протягом останніх років мають місце у сфері зовнішньоторговельних відносин, зумовили появу регіональних торговельних угод, які є реакцією окремих країн на необхідність забезпечення підтримки підприємств-експортерів. За останнє десятиріччя кількість таких угод суттєво зросла і нині поширюються на понад 50 % міжнародної торгівлі поряд з багатосторонніми угодами в рамках СОТ. Ключова особливість таких угод полягає у взаємних преференційних торговельних угодах між двома і більше партнерами. Такі преференції можуть стосуватись антидемпінгової політики, компенсаційних мит, санітарно-технічних бар'єрів, тобто тих сфер, на які поширюються правила СОТ, однак окремі угоди регулюють конкурентну політику, міграцію капіталу й інвестицій, антикорупційну політику, екологічне законодавство й ін.

Відсутність єдиної політики державного стимулювання експорту навіть за умов членства в СОТ зумовила виокремлення регіональних торговельних угод в окрему групу інструментів підвищення інтенсивності та масштабів державної підтримки експорту з метою підвищення конкурентоспроможності підприємств-експортерів та, як результат, національної економіки.

За умов глобалізації підтримка експорту є одним із напрямів сучасної економічної політики зарубіжних країн. З метою підвищення національної конкурентоспроможності економічно розвинені країни та ті, що розвиваються, суттєво активізували інтенсивність і масштаби державного сприяння експорту. Для України ця пробле-

матика особливо актуальна з огляду на її високий рівень зовнішньоторговельної відкритості та у контексті імплементації Угоди про асоціацію з ЄС. Враховуючи вищезазначене, Україна повинна йти у руслі загальносвітових торговельних трендів та адаптуватись до змін, що відбуваються.

Необхідність подальшого дослідження проблематики підтримки експорту обґрунтована рядом науковців, які вказують на необхідність синтезу різних досліджень для отримання достовірних результатів щодо взаємозалежності експортоорієнтованого розвитку, експортної залежності та експорт-промошн національних виробників. Так, зокрема, у працях В. Сіденка [1] досліджено довгострокові наслідки експортоорієнтованого розвитку для національних економік. У роботах М. Скрипниченко [2], Т. Осташко [3] проаналізовано секторальні особливості експорту України на ринки країн ЄС. Серед інших науковців, які займалися дослідженням окресленої проблематики слід виділити Я. Жаліло [4], Т. Єфименко [5], В. Небрат [6], О. Яременко [7] та ін.

Мета дослідження полягає в дослідженні інструментів експорт-промоушн за умов глобалізації.

Зростаючий інтерес до експортної діяльності обумовлений трансформацією світової економіки, а також багатогранністю проявів інтернаціоналізації, що знаходять відображення у поширенні нових технологій, укладенні нових торговельних угод між країнами, зниженням торговельних бар'єрів тощо. Прискорений розвиток зовнішньоторговельних операцій порівняно з динамікою економічних процесів є однією з ключових ознак доби економічної глобалізації. Статистика, яку надає Конференція ООН торгівлі та розвитку, переконливо свідчить про довготерміновий тренд випередження темпів приросту експорту порівняно з темпами приросту ВВП. Однак у 2015–2016 рр. відбулось зменшення обсягів експорту на 13,23 % та 3,24 % відповідно на фоні зростання ВВП у розмірі, що свідчить про зменшення значущості експорту як основного двигуна зростання світової економіки в основному внаслідок зменшення інтенсивності інвестиційних процесів.

Таблиця 1

Темпи приросту експорту товарів, ВВП і коефіцієнт випередження темпів експорту над ВВП за групами країн із різним рівнем економічного розвитку, %

Група країн	1992-1995	1995-2000	2000-2005	2005-2010	2011-2016
1	2	3	4	5	6
<i>Темпи приросту експорту товарів, %</i>					
Світ	11,30	3,65	11,42	6,27	1,16
Країни, що розвиваються	14,01	5,76	14,37	9,21	1,89
Країни з перехідною економікою	22,30	1,83	19,97	9,44	-3,18
Економічно розвинені країни	10,02	2,79	9,54	4,10	0,92
<i>Темпи приросту ВВП, %</i>					
Світ	2,59	3,37	2,93	1,91	2,41
Країни, що розвиваються	5,23	4,27	5,44	5,88	4,29
Країни з перехідною економікою	-9,87	1,51	6,60	3,61	0,54
Економічно розвинені країни	2,37	3,18	2,11	0,46	1,62

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6
<i>Коефіцієнт випередження темпів приросту експорту товарів над ВВП</i>					
Світ	4,36	1,08	3,90	3,28	0,48
Країни, що розвиваються	2,68	1,35	2,64	1,57	0,44
Країни з перехідною економікою	-2,26	1,21	3,03	2,62	-5,91
Економічно розвинені країни	4,22	0,88	4,53	8,93	0,57

Джерело: сформовано автором на основі [16]

Структура світового експорту протягом більш ніж 50 років зазнала суттєвих трансформацій. Так, частка економічно розвинених країн зменшилась з 70,84 % у 1960 р. до 53,56 % у 2016 р., натомість зростає частка країн, що розвиваються, з 24,41 % до 43,65 %.

Для країн, які протягом останніх десятиріч здійснили перехід до ринкової економіки, у глобальному контексті структурних змін в економіці відкриваються як беспрецедентні можливості, так і суттєві ризики. Потенційна можливість у разі успішності економічної політики зайняти до-

Таблиця 2

Структура світового експорту товарів за 1960–2016 рр. за групами країн з різним рівнем економічного розвитку, %

Група країн	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2015	2016
Економічно розвинені країни	70,84	76,40	66,34	72,41	65,77	53,94	52,23	53,56
Країни, що розвиваються	24,41	19,03	29,46	24,17	31,85	41,99	44,59	43,65
Країни з перехідною економікою	4,76	4,57	4,20	3,41	2,39	4,06	3,18	2,79

Джерело: сформовано автором на основі [16]

мінуючі позиції на світовому ринку (що продемонстровано Китаєм, Республікою Корея та іншими країнами Східної Азії) залежить від цілеспрямованої державної політики розвитку й активного здійснення інноваційної діяльності. Натомість ризики пов'язані, передусім, з відсутністю належної реакції суспільства, влади та бізнес-еліт на нові вимоги часу [1, с. 19].

Серед інших тенденцій світової торгівлі слід виділити випереджаюче зростання торгівлі послугами (на 64 % за 2006–2016 рр.); у структурі світової торгівлі послугами найвищі темпи зростання експорту туристичних та інших комерційних послуг (на 70 %); стрімке зростання ринку комп'ютерних послуг, які складають 72 % експорту послуг ІКТ і досягають 353 млрд дол США; поширення сфери телекомунікаційних послуг завдяки тому, що мобільний зв'язок став доступний практично кожному; у сфері транспортних послуг, які до 2008 р. мали найвищий темп зростання, з 2014 р. спостерігається низхідний тренд, зумовлений наявністю надлишкових транспортних потужностей; подальше поширення глобальних ланцюгів створення вартості з метою оптимізації умов виробництва товарів і послуг; впровадження новітніх форм організації торгівлі послугами на основі використання цифрових технологій [1, с. 27].

Незважаючи на загальну тенденцію до лібералізації зовнішньої торгівлі товарів і послуг у переважній більшості країн світу, цей процес характеризується різним рівнем інтенсивності у розрізі країн, що потребує врахування особливостей національних і регіональних моделей економічного розвитку.

Проблематика державної підтримки експорту у рамках СОТ нині регламентується переважно Угодою про субсидії і компенсаційні заходи, а також Угодою про сільське господарство. Однак правове поле СОТ у частині експорт-промоушн значною мірою звужує можливості його застосування в міжнародній торгівлі для окремих країн. За таких умов країни змушені шукати нові легальні шляхи підтримки вітчизняних експортерів. Так, зокрема, необхідність державної підтримки експорту у багатьох країнах, що розвиваються, викликана тим, що у світовій практиці, незважаючи на вимоги СОТ, мають місце протиріччя між економічно розвиненими країнами й об'єднаннями (США, ЄС) та країнами, що розвиваються. Розбіжності національних економічних інтересів різних країн у зовнішньоторговельній сфері призводять до конфлікту інтересів, частота виникнення і гострота яких зумовили необхідність інституціонального оформлення можливості вирішення та узгодження інтересів у рамках СОТ. При цьому, незважаючи на пріоритет держави як суб'єкта міжнародної торговельної діяльності, ряд науковців вважають, що у цьому процесі все-таки переважають особисті чи групові інтереси. П. Хейне зазначав, що жодна міжнародна економічна система не отримує підтримки з боку окремої держави, якщо вона не відповідає інтересам тих сил, які контролюють уряд цієї держави [8]. На думку П. Кругмана і М. Обстфельда, торговельну політику на практиці визначають інтереси конкретних осіб і кіл, а не міркування щодо національних вигравів і витрат [9]. Таким чином, з рахуванням зазначеного вище,

слід вказати, що на практиці національні інтереси країн світу в ієрархії інтересів стоять вище глобальних.

Всупереч зусиллям інститутів багатосторонньої торговельної системи і регіональних торговельних союзів перелік протекціоністських бар'єрів, що перешкоджають переміщенню товарів, послуг, капіталу та людей через національні кордони, збільшується. Підтвердженням цьому є практика використання традиційних мит і квот, технічних обмежень імпорту (шляхом впровадження норм безпеки чи стандартів, що відрізняються від тих, які практикують країни-експортери), а також фіскальних, законодавчих й адміністративних бар'єрів.

Серед науковців і представників урядових і неурядових організацій панує думка, що вільна торгівля не забезпечить економічне зростання усім країнам, а лише призведе до подальшого збагачення економічно розвинених країн [10]. Такі дискусії особливо загострилися після масштабних антиглобалістських протестів у Сіетлі, Вашингтоні, Брюсселі та Генуї на початку XXI ст. Зокрема, професор міжнародної політичної економіки школи державного управління ім. Дж. Кеннеді Д. Родрік вважає, що в результаті концентрації зусиль на міжнародній інтеграції людські та інші стратегічні ресурси країн, що розвиваються, перенаправляються з пріоритетних напрямів розвитку (освіта, охорона здоров'я, промисловий потенціал і соціальне благополуччя) на менш важливі [11, с. 54–63]. У праці «Реформа торговельної політики як інституційна реформа» він обґрунтовує думку, що жодна країна не в змозі розвиватись успішно, нівелюючи міжнародну торгівлю, у той же час жодна країна не може розвиватись виключно завдяки торговельній лібералізації [12]. У 1999 р. Д. Родрік у співавторстві з Ф. Родрігесом представили результати спільної праці на основі огляду останніх емпіричних досліджень щодо встановлення зв'язку між рівнем відкритості економіки та її зростанням [13] та визначили, що лібералізація торговельної політики сама по собі не може бути чинником економічного зростання, яке визначається багатьма елементами державної політики. Тобто країни за певної комбінації чинників, за реалізації системного підходу до державної політики могли б досягати економічного зростання і при збереженні певних торговельних обмежень, і навпаки, лібералізація торговельної політики сама по собі не обов'язково приведе до економічного зростання. Р. Пребіш обґрунтовував тезу про те, що незбалансований розвиток і гіпертрофована експортна орієнтація менш розвинених країн з прив'язкою до економіки розвиненіших країн у поєднанні з викривленими інститутами і внутрішніми економічними структурами породжують залежність від «першого світу» (розвинених країн з ринковими системами). У своєму аналізі Р. Пребіш використовував термінологію, що відповідає відносинам «центр-периферія», яка згодом активно використовувалась у теорії залежності та теорії світових систем [10]. На його думку, до детермінант погіршення умов торгівлі слід віднести, зокрема, особливості міжнародного поділу праці, дискримінаційну торговельну політику розвинених країн і зміни, що відбуваються у результаті науково-технічного прогресу. Основною ідеєю у моделі Р. Пребіша є те, що імпортозаміщення як форма вибіркового протекціонізму може протидіяти проблемі погіршення умов торгівлі та стати адекватною політикою самодостатнього розвитку.

Як наслідок, індустриалізація на основі імпортозаміщення (import-substituting industrialization) стала лейтмотивом економічної теорії розвитку протягом 1950–1960-х рр. У той же час світовий досвід засвідчив про важливість вчасного переорієнтування стратегії імпортозаміщення на експортну орієнтованість галузей національної економіки, що було продемонстровано рядом нових індустриальних країн.

Збільшення ступеня експортної орієнтованості має позитивний вплив на нерозвинені економіки через ініціювання дії механізму порівняльних переваг, що дозволяє країні концентрувати свої виробничі можливості на тих сегментах, для яких у неї порівняно кращі умови. Проте той факт, що активна участь у міжнародній торгівлі має значні переваги над моделлю автаркії, ще не означає, що безграничне розширення експорту країни є ефективним [14, с. 85].

Свого часу Дж. Бхаттаві ідентифікував умови, за яких може виникати «збіднюче зростання» в умовах міжнародної торгівлі, зокрема: погіршення умов торгівлі, низька еластичність попиту на товари – ключові позиції експорту країни, низька еластичність попиту на імпортований товар за ціною, скорочення внутрішнього виробництва товару у результаті зростання імпорту, висока частка імпорту у споживанні [15]. Характерна для країн із нерозвиненим внутрішнім ринком гіпертрофія експортоорієнтованого сектора економіки суттєво поглиблюється в умовах нео-ліберальної глобалізації, за якої під тиском глобальних організацій й урядів світових країн-лідерів демонструються механізми промислової політики у менш розвинених країнах. Як наслідок, посилюються процеси заміщення імпортом нерентабельних з глобальної точки зору видів економічної діяльності. Однак з урахуванням того, що такі види діяльності часто становлять важливу передумову розвитку й задоволення базових потреб населення, така еволюція структури призводить до зростання частки нееластичного за ціною критичного імпорту, що посилює імовірність настання «умов Бхаттаві». Механізм збіднючого зростання – це не єдина загроза для країн з гіпертрофованим експортним сектором [14, с. 89]. Потенційні ризики для країн несє собі і механізм «голландської хвороби», який мав місце під час перехідного періоду в ряді пострадянських країн.

Експорт-промоушн являє собою державні заходи щодо спрощення процесу реалізації продукції шляхом стимулювання підприємств-експортерів у межах країни і надання їм практичної допомоги за межами країни. До таких заходів слід віднести консультації з питань місцевого законодавства і практики ведення підприємницької діяльності, надання експортних кредитів і гарантій на вигідних умовах, інформаційну підтримку і т.д. Державна підтримка експорту спрямована на зміцнення конкурентоспроможності національних підприємств на міжнародних ринках, створення сприятливих умов для просування інтересів національного бізнесу на зовнішні ринки. Національна підтримка експорту повинна відігравати важливу роль в інтеграції національної економіки у світове господарство, сприяючи зростанню міжнародної конкурентоспроможності країни. Різними заходами уряди країн світу часто здійснюють підтримку підприємств-експортерів продукції з високим ступенем доданої вартості, що стимулює не лише експорт,

але й експортне виробництво, а отже, сприяє розвитку економіки у напрямі її високотехнологічності й інноваційності розвитку. Таким чином, стимулювання експорту тісно пов'язане з промисловою політикою та політикою у сфері імпорту, зокрема у випадку високої імпортозалежності країни у товарах для проміжного споживання.

Досвід розвитку нових індустріальних країн (НІК) свідчить, що формування системи підтримки експорту є важливою компонентою політики індустріального розвитку та посилення присутності на відповідних сегментах світового ринку. Крім того, важливою детермінантою у наближенні Китаю до глобального лідерства також була державна підтримка експорту промислової продукції і комплекс заходів, спрямованих на підвищення частки високотехнологічного виробництва. За обсягами фінансової підтримки експорту Китай протягом останніх років займає перше місце у світі, де цей показник значно перевищує показники країн ОЕСР.

Для просування експортної продукції і збільшення обсягів експорту за сучасних умов може використовуватись цілий ряд заходів та інструментів. У науковій літературі наведено різні підходи до класифікації заходів такого сти-

мулювання. Зокрема, виділяють: фінансову підтримку; кредитування експорту та страхування експортних кредитів; інформаційно-консультаційну підтримку. На наш погляд, наведена класифікація не повною мірою відображає весь спектр інструментів, що може бути імплементований з метою підтримки підприємств – суб'єктів експорту. На наш погляд, до заходів просування експорту слід віднести створення сприятливих геополітичних і торговельно-економічних умов для підприємств-експортерів, цільові програми стимулювання експорту, лібералізацію валютного, податкового й адміністративного регулювання, інституціональне, фінансове й інформаційне сприяння експорту (табл. 3).

Водночас вибір тих чи інших інструментів ґрунтується на таких критеріях: рівень національної безпеки країни; пріоритетність зовнішньоторговельної політики країни (ліберальна, протекціоністська орієнтованість, політика імпортозаміщення); дефіцитність товару на внутрішньому ринку.

Висновки. У ринкових умовах господарювання держава повинна виступати гарантом господарської діяльності компаній, формувати нормативно-правове поле ведення бізнесу й забезпечувати справедливу конкуренцію. Засто-

Таблиця 3

Заходи й інструменти експорт-промоушн на зовнішніх ринках

№	Група заходів	Інструменти
1	Створення сприятливих геополітичних і торговельно-економічних умов для підприємств-експортерів	<ul style="list-style-type: none"> ▪ формування національного бренда країни; ▪ укладання регіональних торговельних угод на державному рівні; ▪ лобіювання інтересів національних товаровиробників і постачальників послуг на зарубіжних ринках; ▪ зацікавленість та участь уряду країни у вирішенні торговельних суперечок; ▪ боротьба з будь-якими обмеженнями на зовнішніх ринках; ▪ заходи торговельно-політичного спрямування (активна участь діяльності міжнародних організаціях, економічна дипломатія та ін.)
2	Лібералізація валютного, податкового й адміністративного регулювання експорту	<ul style="list-style-type: none"> ▪ спрощення податкових і митних формальностей; ▪ створення централізованих грошових фондів сприяння експорту; ▪ послаблення вимог у частині адміністративного та валютного законодавства
3	Цільові програми сприяння експорту	<ul style="list-style-type: none"> ▪ розробка галузевих стратегій; ▪ розробка та впровадження програм торговельної експансії; ▪ організація торговельних місій; ▪ пошук зарубіжних контрагентів
4	Інституціональне сприяння експорту	<ul style="list-style-type: none"> ▪ координація роботи та підтримка міністерств, відомств і інших організацій, що регулюють зовнішньоторговельну політику; ▪ надання у користування експортерам об'єктів національної державної інфраструктури; ▪ кооперація державних установ і приватних компаній у підготовці і здійсненні міжнародних торговельних операцій і підготовка висококваліфікованих фахівців у цій сфері
5	Інформаційне сприяння експорту	<ul style="list-style-type: none"> ▪ випуск інформаційних проспектів, довідників та інших матеріалів; ▪ надання пакета інформаційних послуг для підприємств-експортерів; ▪ ринкові дослідження міжнародних ринків, галузей, видів економічної діяльності; ▪ створення інформаційно-аналітичних центрів, що надають інформацію про банки, страхові компанії, торговельні палати й промислові союзи у країнах-потенційних контрагентів
6	Заходи фінансового впливу	<ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпечення і полегшення доступу до фінансових ресурсів (експортні кредити, кредитне страхування, експортні гарантії); ▪ інвестиції в розвиток інфраструктури

Джерело: доповнено автором на основі [1; 8; 9; 11; 15]

сування заходів та інструментів державного впливу на експортну діяльність повинні бути спрямовані на зміцнення конкурентних позицій національних експортерів на світовому ринку, згладжування диспропорцій, зумовлених нестабільністю політичного, економічного характеру. Досвід розвинених країн свідчить про присутність тісного співробітництва державних структур, що здійснюють підтримку експорту, з підприємствами-експортерами, торговельними та фінансовими організаціями.

Підприємства, які використовують державну підтримку, мають більше шансів для отримання виграву у конкурентній боротьбі на зовнішніх ринках. Водночас експортна діяльність знаходиться під впливом різного роду національних і міжнародних торговельно-економічних факторів зовнішнього середовища, які потребують системного вивчення. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є визначення інструментів стимулювання експорту, які найбільшою мірою впливають на експортну орієнтованість підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сіденко В. та ін. Структурні трансформації у світовій економіці: виклики для України: аналіт. доп. Київ: Заповіт, 2017. 182 с.
2. Моделі ідентифікації макроекономічних дисбалансів в Україні: кол. монографія/за ред. М. І. Скрипниченко. Київ: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2015. 544 с.
3. Осташко Т. О. Експорт агропродовольчих товарів у ЄС: перспективи і завдання. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1. С. 83–94.
4. Жаліло Я. А. Формування моделі економічного розвитку України у післякризовому світі: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2014. 116 с.
5. Публічно-приватне партнерство у відносинах держави з міжнародними організаціями та транснаціональними компаніями: кол. наук. монографія/за ред. Т. І. Єфименко. Київ: Ін-т економіки та прогнозування, НАН України, 2015. 444 с.
6. Небрат В. В. Історичний вимір трендів зовнішньоекономічної політики. *Економіка України*. 2017. № 5–6. С. 151–169.
7. Яременко О. Л. Глобальні дисбаланси та новий протекціонізм: інституційна гіпотеза. *Економіка України*. 2017. № 5–6. С. 106–119.
8. Heyne P. T. *Microeconomics: economic way of thinking*. Highlighting, 1998. 362 p.
9. Krugman P., Obstfeld M. *International Economy: Theory and Policy*. Prentice Hall, 2008. 712 p.
10. Пугачевська К. С. Глобальні торговельні регулятори: роль та функції. // Вісник Мукачівського державного університету. 2017. № 23. URL: <http://msu.edu.ua/uk/mdu-bulletin/>
11. Rodrik D. Trading in illusions. *Foreign Policy*. 2001. № 123. P. 54–63.
12. Rodrik D. Trade Policy Reform as Institutional Reform. URL: <http://www.hks.harvard.edu/fs/drodrik/Research%20papers/Reform.PDF>
13. Rodrigues F., Rodrik D. Trade policy and Economic growth: a skeptic guide to the cross-national evidence. *NBER working paper*. 1999. № 7081. P. 82–103.
14. Структурні зміни та економічний розвиток України/ за ред. Л. В. Шинкарук. Київ: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2011. 696 с.
15. Bhagwati J. International trade and economic expansion. *American Economic Review*. 1958. Vol. 48. No. 5. P. 941–953.
16. Конференція ООН з торгівлі та розвитку. URL: <http://unctadstat.unctad.org/EN/>

REFERENCES

- Bhagwati, J. "International trade and economic expansion" *American Economic Review* vol. 48, no. 5 (1958): 941-953.
- Heyne, P. T. *Microeconomics: economic way of thinking* Highlighting; 5th Edition, 1998.
- "Konferentsiia OON z torhivli ta rozvytku" [United Nations Conference on Trade and Development]. <http://unctadstat.unctad.org/EN/>
- Krugman, P., and Obstfeld, M. *International Economy: Theory and Policy* Prentice Hall, 2008.
- Modeli identyfikatsii makroekonomichnykh dysbalansiv v Ukraini [Models of Identification of Macroeconomic Imbalances in Ukraine]. Kyiv, 2015.
- Nebrat, V. V. "Istorychnyi vymir trendiv zovnishnyoekonomichnoi polityky" [Historical dimension of trends of foreign economic policy]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 5-6 (2017): 151-169.
- Ostashko, T. O. "Eksport ahroprodovolchkykh tovariv u YeS: perspektyvy i zavdannia" [Exports of agri-food products in the EU: perpetuates and tasks]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 1 (2016): 83-94.
- Publichno-pryvatne partnerstvo u vidnosynakh derzhavy z mizhnarodnyimi orhanizatsiiamy ta transnatsionalnymy kompaniiamy [Public-private partnership in state relations with international organizations and multinational companies]. Kyiv, 2015.
- Puhachevska, K. S. "Hlobalni torhovelni rehulyatory: rol ta funktsii" [Global trade regulators: role and function]. *Visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu*, no. 23 (2017).
- Rodrigues, F., and Rodrik, D. "Trade policy and Economic growth: a skeptic guide to the cross-national evidence" *NBER working paper*, no. 7081 (1999): 82-103.
- Rodrik, D. "Trade Policy Reform as Institutional Reform" <http://www.hks.harvard.edu/fs/drodrik/Research%20papers/Reform.PDF>
- Rodrik, D. "Trading in illusions" *Foreign Policy*, no. 123 (2001): 54-63.
- Sidenko, V. et al. *Strukturni transformatsii u svitovii ekonomitsi: vyklyky dlia Ukrainy* [Structural Transformations in the World Economy: Challenges for Ukraine]. Kyiv: Zapovit, 2017.
- Strukturni zminy ta ekonomichnyi rozvytok Ukrainy [Structural changes and economic development of Ukraine]. Kyiv: Ін-т економіки та прогнозування. НАН України, 2011.
- Yaremenko, O. L. "Hlobalni dysbalansy ta novyi protektsionizm: instytutsiina hipoteza" [Global imbalances and new protectionism: an institutional hypothesis]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 5-6 (2017): 106-119.
- Zhalilo, Ya. A. et al. *Formuvannia modeli ekonomichnoho rozvytku Ukrainy u pislakryzovomu sviti* [Formation of the model of economic development of Ukraine in the post-crisis world]. Kyiv: NISD, 2014.